

*С.Кияк** (м. Івано-Франківськ)

**ЦЕРКОВНО-БОГОСЛОВСЬКІ ЗАСАДИ
РАНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦИЗМУ
(XI-XII ст.ст.)****

Раннє українське християнство (XI-XII ст.) було базоване, як відомо, на одній єдиній Христовій вірі, котра навчала правильно (тобто – “право”) вірити в Христа та “право” славити Його з огляду на наявність різних фальшивих еретичних вчень того часу, а також воно мало вселенський – католицький характер, бо визнавало разом із Візантійською церквою главою Церкви наслідника святого апостола Петра – Папу Римського. Ця вірність Київської церкви апостольському проводу Христової церкви навіть і після розколу Вселенської Церкви 1054 року залишалась характерною рисою Українського християнства.

Сучасним представником Українського католицизму є Українська Католицька Церква візантійського обряду (УКЦ-ВО), як спадкоємниця Київської Церкви та як помісна східна католицька церква, за якою історично закріпилася назва Української Греко-Католицької Церкви. Для Українського католицизму в ранні періоди його історії було та залишається характерним і сьогодні збереження східної християнської традиції і нерозривної єдності із Вселенською - Католицькою Церквою в поєднанні із збереженням та розвитком національних церковних традицій, що було і залишається свідченням її універсальності, котра притаманна всій Католицькій Церкві.

* Кияк С.Р. – священник Української Греко-Католицької Церкви, декан богословського факультету Івано-Франківської Теологічної Академії УГКЦ, доктор теології Університету Інзбрук (Австрія), доктор філософії Українського Вільного Університету (Мюнхен, Німеччина), кандидат географічних наук, доцент кафедри релігієзнавства і теології Прикарпатського державного університету імені В.Стефаніка.

** © Кияк С.Р., 2004

Проблема подвійної єдності УКЦ-ВО має глибокі історичні корені і підтверджена тисячолітньою історією Київської Церкви та всього українського християнства. В цьому контексті особливо яскравим свідченням цієї єдності є ставлення Київської Церкви до розколу Христової Церкви в 1054 році на Католицьку та Православну Церкви, а також – вся рання історія Українського католицизму, починаючи від хрещення України-Русі в 988 році.

Дана проблема є сьогодні особливо актуальною виходячи із сучасної міжконфесійної ситуації в Україні, а також з огляду на недостатню та тенденційну дослідженість даної проблеми в українській богословській та історичній науках, а тому вона потребує поглибленого розгляду. Тому є необхідним дослідити богословсько-історичні корені раннього Українського католицизму, що дозволить глибше пізнати суть помісності УКЦ-ВО в контексті її католицькості.

З приходом на Україну християнства в житті українського народу відбулись надзвичайно важливі державно-церковні та духовно-культурні зміни.

З огляду на складність української церковної історії після згаданого розколу в Христовій церкві та часто однобоке, тенденційне її висвітлення в церковно-історичній науці, ця проблема вимагає спеціального ґрунтовного дослідження з метою об'єктивного, неупередженого висвітлення історії становлення ідентичності Української Церкви та Української Католицької Церкви Візантійського Обряду зокрема. При цьому якраз дослідження її ідентичності в усій історичній повноті послужить не лише науковому обґрунтуванню її католицькості, але й стане також ціллію подальшого її самовдосконалення та аналізу з огляду на ті завдання, які ставить перед нею сьогодення.

Україна-Русь стала першою державою слов'янського Сходу Європи, де християнство стало невід'ємною складовою культурно-державного розвитку її нації і в цьому процесі особливе місце посідає Візантія, адже Україна-Русь прийняла святе хрещення візантійського обряду. Це хрещення України-Русі наприкінці десятого століття і цей обряд у той час були в єдності з латинським обрядом, а отже мали вселенський характер і всесвітнє значення. Україна та її церква – Київська церква, пильно берегли і продовжують берегти цю традицію саме через вселенськість останньої.

Якраз проблема становлення Українського християнства, зокрема Українського католицизму, набула сьогодні в богословській, релігієзнавчій та історичній науці особливої актуальності, оскільки об'єктивне висвітлення її сприяє витворенню не лише правдивої картини

церковно-богословської та обрядової ідентичності УКЦ-ВО, але й українського церковнотворчого та державотворчого і культурного процесу загалом. Виходячи із специфіки вибраного предмету дослідження, ціллю його є вияв та аналіз церковно-організаційних і богословсько-культурних джерел українського католицизму на прикладі УКЦ-ВО в контексті витворення цією церквою своєї ідентичності як помісної, самоуправної церкви – органічної складової частини Вселенської церкви.

Україна часів її хрещення та після нього довший час за своєю могутністю та силою була рівна Візантії, а за територією була навіть більша за неї. Київська церква за підтримки Великих київських князів постійно відстоювала свою адміністративну незалежність від Візантійської патріархії та зберігала прихильність до Апостольського Престолу в Римі до і після церковного розколу 1054 року: “Наші предки старалися впродовж тисяча років держати зв’язок з Апостольським Римським Престолом, а в тисячу п’ятсот дев’яност дев’ятому і шостому році закріпили єдність із Католицькою Римською Церквою, під деякими умовами, що їх дотримання пообіцяли торжественно римські папи. Впродовж чотирьох століть ця єдність була посвідчена великим числом мучеників між українцями, і наші дні записані теж славно в анналах Церкви про цю оборону Святої Єдності нашими братами” [Патріарх Йосиф. Заповіт.- Філадельфія: Свята Софія, 1992.- С. 10-11].

Соборність - вселенськість Христової – Католицької Церкви залишалась незмінною аж до 1054 року, який став в її історії, на думку істориків, роком розколу Церкви на дві вітки, через нечинний розрив її єдності, спровокований особистими амбіціями тодішнього Константинопольського патріарха Керуларія, котрий, нехтуючи соборністю Христової Церкви, виявив небажання визнавати верховенство влади папи в Церкві, котре дане Римським папам - спадкоємцям святого апостола Петра, самим Ісусом Христом (Мт. 16:18). В результаті цього розколу Христова Церква була розділена людськими, нехристиянськими діями на дві частини – Східну і Західну, тобто Візантійську і Римську.

Константинопольські події липня 1054 року, по суті, дали основу таким явищам як „католицизм“ і „православ’я”. У першому тисячолітті історії існування християнства йшлося про поширення і закріплення євангельської правди про Христа, про його вчення та його правдиве значення. У другому тисячолітті, від самого початку по сьогодні, йдеться радше про правдиве євангельське вчення про Христову інституцію – Церкву [Мудрий С. Нарис Історії Церкви в Україні.- Івано-Франківськ, 1999.- С. 69].

Історичні події 1054 року та їх дальший розвиток в історії мали очевидне відношення до Київської - Української Церкви та Українського християнства загалом.

Так, папські послы з Константинополя повертались до Риму через Київ, де були прийняті з великими почестями і де залишили князю Ізяславу Ярославовичу копію автентичної анатемізаційної булли, найбільш достовірної, яку отримав з Русі візантійський імператор, і з якої довідався про пофальшування Керулярієм документа посольства та на її підставі діяв по відношенню до патріарха [Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні.- Рим – Нью-Йорк, 1965.- Т. I.- С. 338].

Коли восени 1054 р. патріарх Михайло Керулярій скликав до Царгороду синод, на якому екскомунікував римських легатів, то у ньому брали участь всі митрополити візантійської патріархії, окрім митрополита Київського Іларіона. Отже, цим доведено, що Українська Церква не мала нічого спільного з акцією Керулярія, а даліше підтримувала зв'язки з Римським Престолом. Таким чином, Київ не тільки фактично, але і формально не ступив у 1054 р. на шлях розколу Христової Церкви [Див.: Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні.- Т. I.- С. 340].

Як далеко була Україна від розриву з Римом, можна бачити з твору митрополита Іларіона “Про закон і благодать“, де жодним словом не згадується про можливість або небезпеку роз'єднання Церков.

Тому в Києві візантійські події 1054 року не мали ніякого значення і не порушили українського церковного нейтралітету. Тільки майже через сто років вдається Візантії прихилити Українську Церкву на свій бік, по довгому володарюванні Мономаховичів, при виразній постійному спротиві реакції українських християн. Політика Юрія Долгорукого та Андрія Боголюбського помітно змінила цю лінію Української Церкви [Див.: Острогорський Г. Історія Візантії.- Львів, 2002.- С. 353]. Однак, ані тоді, ані згодом, Українська Церква ніколи не вела дешеvu антиримську пропаганду чи полеміку. Час князювання потомків Великого князя Київського Ярослава Мудрого є найкращим свідченням прихильності Української Церкви до Христової Церкви. Так, князювання великого князя Ізяслава та його сина Ярополка було найкращим часом Вселенської Церкви в Україні. Історики вважають Ізяслава за володаря, найбільш пов'язаного з Католицькою Церквою [Див.: Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні.- Т. I.- С. 339].

20 літ після розколу церков, великий князь Ізяслав втікає до Польщі і далі до Німеччини. Звідти він звертається до обох голів тодішньої республіки (Communitas Christina) – до папи Григорія VII та цісаря Генріха IV, посилаючи до Риму послів під проводом свого сина

Ярополка з проханням взяти під опіку весь український край. Через допомогу та посередництво Риму зміг український князь в 1077 році повернутися на великокняжий престол.

Є дуже важливим той факт, що ці відносини з Римом та звернення до папи в очах підданих ніяк не пошкодили князеві. Ще важливішим є те, що духовний “провідник” Української Київської Церкви - Печерський монастир цілковито погоджувався з князем у цій справі. В цьому контексті слід також пригадати, що князя Ярополка після його смерті зараховано до святих Української Церкви.

Знаменитим для тодішніх відносин між Києвом та Римом є також приклад наслідника Ізяслава зі своєю дружиною та його матір'ю Гертрудою. Всі вони часто з особливою побожністю клячачи молились перед образом св. Петра. Приязне наставлення князя Ізяслава до Риму виявляється також і в тому, що він заявив про себе, як про васала Святої Столиці. Правдоподібно він одержав від папи Григорія VII також королівську корону [Див.: Ортинський І. Хрищення, хрест та харизма України.- Рим-Мюнхен-Фрайбург, 1988.- С. 59]

Після смерті Ізяслава добрі церковні стосунки між Києвом та Римом не припинилися. Донька Всеволода, Євпраксія-Пракседа Адельгайда, нещасливо одружена з королем Генріхом IV, зверталася по захист до папи й дістала від нього дозвіл на односторонній розрив шлюбу. Це не пошкодило їй повернутися до Києва, вступити до монастиря і бути похованою в Києво-Печерській Лаврі.

Отож, Київська церква, як церква могутньої держави, не бажала ставати васалом візантійських патріархів і тому 1051 року князь Ярослав Мудрий проти волі візантійського імператора і патріарха на соборі єпископів Київської церкви поставив київським митрополитом українця (русина) Іларіона (1051-1054), першого ідеолога київського, виразно проти візантійського християнства, засади богословського вчення котрого, були викладені в праці “Слово про закон і благодать” (біля 1040 року) і склали основу київської (української) богословської доктрини, протилежної не лише до візантійської, але і до пізнішої за походженням доктрини московського християнства, як це засвідчив відомий російський історіограф Георгій Федотов [George Fedotov. The Russian Religious Mind. Kievan Christianity.- Cambridge: Harvard University Press, 1946.- S. 400].

Світоглядною засадою цієї української богословської доктрини було переконання в тому, що милосердя Боже є визначальним чинником, без котрого жодне особисте, національне чи світове спасіння є неможливим.

Виходячи із цього, найпершим принципом Київського християнства, сформульований митрополитом Іларіоном, був християнсько-соціальний принцип, який проголошує відповідальність особи і народів за плідне використання дарованого Богом милосердя та побудову Божого Царства на Землі. Цей принцип є суто східним за своїм походженням, але завдяки високому духовному рівню Київського християнства був ним зреалізований на католицьких – вселенських засадах [Svyatoslav Kyyak. Christentum in der Ukraine. Problem der Vielfalt – Problem der Verständigung // Zeitschrift für Katholische Theologie.- 2003.- 125. Band.- Heft 2/3.- S. 187-189]. Так, митрополит Іларіон виводить із своєї релігійної програми в якості першої консеквенції обов'язок кожної людини трудитися для загального добра свого народу. Другою консеквенцією була його засада про самодостатність, самоуправність Київської церкви у своїх відносинах із Константинопольським патріархом. Третій висновок митрополита говорить про однакову відповідальність церкви і держави за поширення християнства в державі та за впровадження євангельських правд в духовне життя її громадян як засадничих норм. Ці висновки митрополита є яскравим свідченням католицькості християнського світогляду його та всієї Київської церкви, підтвердження того, чому ми знаходимо в сучасному соціальному вченні Католицької Церкви [Іван Павло II. Енцикліка „Centesimus annus“ - „Сотий рік” // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”.- Львів, 1993.- С. 454].

Другим принципом Київського християнства була засада рівності всіх народів перед Богом, котра актуалізувалася в українському контексті через міждержавні стосунки того часу. Згідно цієї засади немає жодного народу з особливою місією, чи без неї, а тому в українському християнському патріотизмі відсутня будь-яка упередженість щодо інших народів. Це був дійсно благородний патріотизм.

Доктрина Київського християнства про рівність народів перед Богом була істинно християнською альтернативою візантійській доктрині про месіанську першість, вибраність Візантії з поміж інших християнських народів (теорія Другого Риму), а також – пізнішій доктрині Московії та російського православ'я (1524 р.) про їх месіанське покликання (теорія Третього і останнього Риму, бо ”четвертому не бивать!”) [Див.: Павло Штепа. Московство: його походження, зміст, форми та історична тяглість.- Дрогобич, 2000.- С. 231. Див.: Суу Bedouelle. Die Geschichte der Kirche. Amateka: Lehrbücher zur katholischen Theologie.- Paderborn : Bonifatius, 2000.- Band XIV.- S. 230].

Третій принцип Київського християнства констатував, що в суспільному і приватному житті люди та народи зобов'язані дотримуватися євангельських правд. І в цьому питанні митрополит Іларіон виключав будь-який компроміс. Цій євангельській нормі підлягають як принц, так і жебрак, як приватне, так і суспільно-державне життя. Жоден володар і законодавець не мають права нехтувати цією євангельською правдою, чи виправдовувати свої нехристиянські дії інтересами держави. Цей принцип був проголошений Українською Католицькою Церквою Візантійського Обряду майже за тисячу років до появи соціального вчення Католицької Церкви, в якому йому відводиться надзвичайно важлива роль [Папа Лев XIII. Енцикліка „Regum novarum“ – “Нові речі” // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”.- Львів, 1993.- С. 530-532; Папа Іван Павло II. Енцикліка „Centesimus annus“ - „Сотий рік” // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”.- Львів, 1993.- С. 455]. Цей принцип залишався актуальним в ході всієї людської історії, а особливо важливим він в сьогоденній непростий час. Історія засвідчила, що візантійська, а пізніше – московська християнська доктрини стояли в глибокій опозиції до цього принципу Українського християнства. Якраз XI-XII століття – час найвищого розквіту Київського християнства засвідчили реальними подіями, що цей принцип був не лише теорією, але щоденною практикою життя українців, котра підтверджувалась витворенням духовних засад Київської церкви і навіть була засвідчена мучеництвом (наприклад - святі мученики XI століття князі Борис і Гліб).

Четвертий принцип Київського християнства полягав у активній ролі духовенства та мирян в реалізації соціальної справедливості та християнського милосердя. Першими свідченнями дії цієї засади українського католицизму була діяльність Великих київських князів – Володимира Великого та Ярослава Мудрого, котрі принципи християнської соціальної справедливості поклали в основу своїх законів, зокрема, Ярослав Мудрий закріпив їх, так би мовити, “конституційно”. Він на цих засадах уклав першу Конституцію Української держави – “Руську правду”.

Соціальна справедливість була також наріжним каменем в діяльності найбільшого тогочасного українського монастиря – Печерської Лаври, яка була справжнім вихователем українського народу в питаннях християнської моралі. Засновники Печерської Лаври – святі Антоній (+1073) та Теодозій (+1074) Печерські – вимагали від монастирів та монаших спільнот, щоб вони цікавились суспільним життям, турбувались про народ, впливали на витворення відносин в суспільстві на

засадах євангельської справедливості та милосердя. Саме ця особливість діяльності українського монашества складала питоменну відмінність його від візантійського монашества [Див.: Чубатий Микола. Київська Церква // Київська Церква.- 2001.- № 2-3 (13-14).- С. 10].

Наведені принципи Київського християнства мали надзвичайно великий вплив на духовне виховання українського народу та на становлення української нації. Саме вони склали рушійну силу подальшої української історії: християнство приносило в свідомість українського народу живе розуміння Бога. Саме церква дбала про їх цілковиту реалізацію в житті як окремих християн, так і всього народу.

Християнство виявило та зреалізувало на українському ґрунті поняття добра, зробивши його загальнозрозумілим та загальноживаним, обов'язковим, що в свою чергу склало засадничу духовну базу в об'єднанні розрізнених племен Київської Русі в один український народ. Саме це заклало початок українського історичного процесу [Див.: Атанасій, Григорій Великий, о. ЧСВВ. Релігія й Церква – основні рушії української історії // Записки НТШ.- Т.- 181. Релігія в житті українського народу.- Мюнхен-Рим-Париж.- 1966.- С. 12]. Цей процес виявив та закріпив також універсальні цінності української культури, котрі, з іншого боку, стали також історичними виразниками становлення духовного життя українського суспільства. Християнство сприяло досягненню українською культурою європейських висот, що стало яскравим свідченням вдалої інкультурації Христового Євангелія на українському рівні. Тому саме церква стала об'єднуючим, концентруючим фактором, витворюючим національну спільноту, який визначив становлення української нації.

Християнське вчення витворило релігійні основи державної влади, оскільки воно само є джерело та носієм суспільної сили: "...нема бо влади, що не була б від Бога; і ті, існуючі влади, установлені Богом" (Рим. 13: 1); "Тож дайте кожному належне: кому податок – податок, кому мито – мито, кому острах – острах, кому честь – честь" (Рим. 13:7). Саме завдяки цій революційній дії християнства князі отримали всю повноту влади, але, разом із тим, і повну відповідальність за долю народу і, що навіть більше, християнські засади суспільного життя, стимулювали витворення правничого та суспільного порядку, який би ясно розмежував добро від зла. Тому роль Церкви в становленні українського правничого процесу XI-XII століть була надзвичайно важливою, оскільки саме християнське вчення допомагало однозначно визначити, що є справедливе, а що – несправдливе. Компетентність Київської церкви та церковних судів слугувала прикладом для

втворення юридичної системи в тогочасній Україні [Див.: Михайло Грушевський. Історія України – Руси. В 11 т., 12 книгах.- К., 1993.- Т. 3.- С. 401].

Християнство та Київська церква змінили також і міжнародні відносини Русі-України, надавши їм цілком іншого підґрунтя. Вони стали більш гуманними та рівноправними. Також змінились і торговельні відносини, котрі отримали захист з боку Божого та церковного права і стали будуватись на засадах справедливості і закону. В цьому контексті важливим був також вплив місіонерської діяльності Церкви.

Окрім широкого впливу на все суспільство, християнство впливало на важливу його частину – на родину. Завдяки християнському світогляду поглибились та зміцнились засади кровної спорідненості родин та змінилась роль жінки в родині та в суспільстві. Особливо до цього спричинився глибокий культ Богоматері, котрий склав основу народного культу жінки, матері в українських родинах. Завдяки цьому український народ не потребував в наступних часах своєї історії, включно із сьогоденням, якихось спеціальних рухів за жіночі права, оскільки увесь час в українській традиції зберігались визначальна роль жінки в українських родинах, активна участь жінок в житті громад, їхнє практично паритетне із чоловіками становище в церкві, оскільки їхні права та обов'язки впродовж всієї тисячолітньої християнської історії не зазнавали ні загроз, ні змін [Див.: Енциклопедія українознавства.- Мюнхен, 1964.- С. 686-696].

Усі наведені вище засади та ідеали українського християнства і народної набожності, від самих початків відрізнялись від тенденцій Візантійського та пізнішого Московського християнства. Так, Київське християнство відкинуло від своїх початків, як засадничий принцип в справах політики та християнської віри, візантійський цезаропапізм, а натомість прийняло засаду співпраці церкви та держави з поважанням прав та інтересів церкви з боку держави. Натомість в Російському православ'ї принцип цезаропапізму незмінно функціонує від середини XV століття до сьогодні як основоположний політично-доктринальний церковний принцип, на чому наголошував видатні російські вчені – історик Г.Федотов та теолог А.Шмеман.

Г.Федотов вважав, що творчі, рівноправні відносини між Київською церквою та державою в Київській Русі були засвідчені успіхом християнства в усіх сферах життя. Дані відносини не мали жодної подібності з відносинами Церкви і Московської держави. Київське християнство прививало поняття благородства та пошани, котрі

мали поцінування аналогічне до західноєвропейського та котрі не цінувались в Московській державі.

Російський теолог А. Шмеман, досліджуючи відносини між державою та церквою в Київській Русі, прийшов до висновку, що в тому часі в українському суспільстві домінували моральні закони, а історію Російської церкви вже від самих початків він класифікує, як “Епоху падіння християнських традицій” [Див.: Чубатий Микола. Київська Церква // Київська Церква.- 2001.- №2-3 (13-14).- С. 10-11].

Загалом, завдяки християнству в українській державі від початку XI століття стабілізувались форми християнського публічного культу, церковні храми стали фактором, об'єднуючим і зближуючим різні суспільні верстви, а довкола храмів витворювались спільноти, стосунки в яких базувались на засадах християнського вчення та моралі, котрі, в свою чергу, почали відігравати також дію першорядних державотворчих елементів, тобто держава організовувалась не тільки на засобах фізичного примусу, але на засадах морального християнського закону, котрий склав основу тодішнього правосуддя і сприяв його гуманізації. Християнство спричинилось також до формування державної влади та до активної підтримки її, посприяло гуманізації суспільних та міжнародних відносин, принесло в Україну ідею моногамії, культ родини та пошану до жінки-матері, піднесло моральний стан особи та спільноти, а особливо позитивно вплинуло християнство на становлення української культури, зробивши її шляхетнішою, більш одухотвореною. Окрім того християнство стало на сторожі національної ідентичності українського народу. Ця його дія збереглася не лише в перших століттях християнства, а й впродовж всієї історії українського народу.

Однак після митрополита Іларіона візантійські впливи на Київську митрополію знову поновились і проявились в обсаженні київського митрополичого престолу митрополитами грецького походження, котрі, як свідчить численна церковна історіографія, майже ізолювались від ідеології київського християнського життя, котра плідно розвивалась монахами Печерської Лаври, зокрема святими Антонієм та Теодозієм Печерськими: Юрій (1069-1072), Іван II (1081-1089), Іван III (1089-1090), Єфрем (1090-1096), Никифор I (1104-1121), Михайло (1130-1145).

Вдруге Україна-Русь знехтувала прерогативу Царгорода у виборі київських митрополитів в 1147 році і без його попередньої санкції призначила митрополита Кліма Смолятича (1147-1155) київським митрополитом. Причому це відбулось на Київському Соборі, котрий ясно виявив змагання Київської церкви за незалежнення її від Візантії та

встановлення власної церковної влади, та на якому призначення митрополита Кліма Смолятича відбулось через покладення мощей св. Климента I – папи римського, котрі від часу хрещення України зберігались в св. Софії. Саме цей факт засвідчив прагнення Київської церкви і надалі зберігати єдність з головою Вселенської – Католицької Церкви – Папою Римським [Мудрий С. Нарис Історії Церкви в Україні.- С. 83-84].

Наприкінці XI століття знову зустрічаємо деякі події, що вказують на пов'язання Української Церкви з Апостольською Столицею. В 1085-89 роках відвідував Київ легат від папи Климента III, прохаючи від імені папи допомоги у справі поєднання Церков.

В 1089 році в італійському місті Барі було урочисте святкування перенесення туди мощів святого Миколая Чудотворця з Мир Лікійських у Малій Азії. Мощі святого Миколая були забрані з міста Мир італійськими мореплавцями. Тому візантійська Церква не святкує цього дня. Київський митрополит Єфрем, українець, заводить це свято для України. Тоді ж, в 1091 році 14 серпня Київська церква запроваджує свято перенесення мощей святого Теодозія Печерського. У цей час прибуло з Риму до Києва посольство від папи Урбана II під проводом „митрополита-грека“ - Теодора, котрий привіз мощі святого Миколая Чудотворця й інші дарунки від папи Урбана II [Ортинський І. Хрещення, хрест та харизма України.- Рим-Мюнхен-Фрайбург, 1988.- С. 61].

Наведений факт, а також перші століття діяльності Київської церкви, коли вона навіть після церковного розколу 1054 року жодним чином не виступила проти своєї єдності із Вселенською церквою, засвідчили становлення автономності Української Церкви, що знайшло своє відображення і в певній “партикулярності” її обряду, зокрема в українській християнській духовності та в християнському мистецтві.

Загалом XI-XII століття засвідчили вселенський – католицький характер Українського християнства, котре впливало на життя всього народу, у всіх його сферах, особливо на формування та розвиток християнського світогляду українського народу і на прагнення вірних Української Церкви до самостійного церковного життя, але в тісній злуці з Апостольською столицею – центром Вселенської (Католицької) - Христової церкви. Це прагнення зберігала, розвивала і реалізовувала пряма спадкоємиця Київської церкви - Українська Католицька Церква Візантійського Обряду впродовж наступних 600 років своєї історії навіть в її найважчі, колоніальні періоди, дбаючи таким чином про збереження і розвиток своєї церковної та національної ідентичності. Оскільки Українське християнство в особі УКЦ-ВО завжди шукала розв'язання

проблем та життєвих ситуацій в християнському дусі разом з народом, тому вона набула великого авторитету в народі та стала джерелом життєвих сил для нього. Однак цей значний відрізок історії УКЦ-ВО, з огляду на свою складність, потребує дальшого спеціального глибокого дослідження.

С.Работкіна (м. Севастополь)

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ДВОВІР'Я» У ВІТЧИЗНЯНІЙ РЕЛІГІЙНІЙ КУЛЬТУРІ**

Представлена тема наукового аналізу є складовою частиною філософсько-релігієзнавчого аналізу феномену давньоруського «двовір'я». У контексті сучасних духовних пошуків автор вважає актуальною спробу провести систематизоване дослідження феномену «двовір'я» як форми компромісного існування в історії язичницького й християнського світоглядів, а також поєднати цю проблему з розумінням трансформаційних процесів в українській релігійній духовності за умов глобальної постмодерністської ситуації.

Загальні закономірності в осмисленні релігійного процесу в Україні, у проявах релігійності українців неодноразово розглядалися у працях А.Колодного, О.Сагана, Л.Филипович, С.Ярмуся, й інших вітчизняних авторів. У даній статті розглядається, як самостійна наукова проблема, еволюція поняття «двовір'я» з обґрунтуванням її різних витлумачень і оцінок, починаючи з XI ст. і до теперішнього часу. У зв'язку з цим метою даної статті є розробка більш фундаментального науково-теоретичного підходу до проблеми взаємодії різних світоглядних стереотипів.

В результаті дослідження автор прийшов до висновку, що феномен давньоруського «двовір'я» втілює в собі позитивний початок, гармонійно з'єднавши духовні інтенції народу з його багатими природними проявами. Це дозволило русичам ввійти в родину християнських народів із своїм, національним, породженим у процесі релігійної творчості, варіантом православ'я. Актуалізуючи проблему двовір'я – багатовір'я в рамках сучасної духовно-релігійної ситуації в Україні, необхідно відзначити, що вона (ця проблема) сьогодні несе в собі